

מראי מקומות- בבא בתרא מ'

ראשונים, דהרי"ף (פג. בדפיו) כ' דהיכא דהמלוה יש בידו שטר בכתב יד הלוה, מ"מ נאמן הלוה לומר פרעתי, ואינו כשטר שיש בו עדים, דבשטר כזה אינו נאמן לומר פרעתי.

(ג) **קנין בפני שנים- פי' רשב"ם**, קנין סודר בפני ב' ולא בעינן ג'. וכ' תוס', דגם בלא העדים מהני הקנין, דלא איברו סהדי אלא לשקרי. ולא ביאר תוס' מה בא הגמ' לאפוקי במה דאמרי' דקנין בפני שנים, ואולי ס"ל כהרשב"ם, דבא לאפוקי רק דלא בעינן ג', דאינו מעשה ב"ד (ומהרשב"ם גופא משמע דס"ל כתוס', דאם הי' צריך ב' עדים לאשויי הקנין, א"כ לא הי' צריך לומר דכוונת הגמ' לאפוקי ג', אלא דהחי' הוא דבעינן ב' לאשויי הקנין). אולם ע' בשטמ"ק בשם הראב"ד, דכ' דלכאור' אין כוונת הגמ' דצריך שנים רק לעדות בעלמא על המעשה, שלא יכפור אותו המקנה, דא"כ מ"ש קנין דנקט, הרי כל מעשים כן הוא, דצריכים עדות שנים היכא דאין המתחייב מודה. והביא מהגאון דבקנין סודר צריך עדים כדי לקיים המעשה (אולם הביא הר"י דחולק). וביאר דעת הגאון, דכיון דבסודר אין שום משא ומתן (דהיינו, דאינו נותן הכסף או החפץ), א"כ אם לא יהיו עדים, יהי' נראה כחוכא וטלולא. וסיים, דקנין הנאמר בקרא דשלף איש נעלו ונתן לרעהו אי"צ לעדות אלא מה שיוודה לו [ואין ברור כוונתו בהא דשלף איש נעלו, הרי לכאור' זה הי' ממש קנין סודר, וא"כ מ"ש משאר קנין סודר דבעינן עדים, וצ"ע].

(ד) **אמרי נהרדעי, כל מודעא וכו'- ע' בחי' ר' שמעון** (כ"ז, א', ד"ה והנה) דחוקר בגדר מודעא, האם הוא רק גילוי מילתא בעלמא דנאנס בהמכר, מתנה, וכו', או דלמא ענין המודעא הוא מעשה בפנ"ע שסותר ועוקר המעשה של אח"כ. וכ' דממש"כ הרשב"ם (בעמוד ב') דהמודעא לא מהני אלא באונס, אבל בלא"ה לא מהני, שהרי אנן סהדי דגמר בלבו ליתן גט גמור, לכאור' משמע דכל הדין מודעא הוא רק לגלות דעתו דאינו מתרצה בהגט (או קנין). אבל כ' דא"א לומר כן, דא"כ מה שייך כל הענין של ביטול מודעא, הרי גם הביטול מודעא הוא באונס, וא"כ איך

(א) **מחאה בפני שנים ואי"צ לומר כתוב- הק' תוס'**, מה מועיל כתיבה, הא אינו נחשב שטר אם אינו נכתב מדעת מי שהשטר הוא לחובתו, וכאן הרי השטר הוא מחייב להמחזיק, ולכן למה אינו צריך דעתו (עוד שמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א, שהעיר דבכלל היכן מצינו שטר כזה, וכמו שיש להעיר על הגמ' לעיל (ד:): לענין שטר על הוצא, דלכאור' אי"ז שטר אלא רק עדות בכתב, וצ"ע). ואין לומר דהוי עדות בכתב, ולא בתורת שטר, שהרי דרשי' מפיהם ולא מפי כתבם, וא"כ לכאור' ע"כ מה דמהני הוא רק בתורת שטר. ותי' דתקנת חכמים היא שיהא חשוב עדות כדי לבטל החזקה בעדות כל דהו [ויש לעי' אם כוונתו דתקנת חכמים הוא שיהא חשוב כשטר, או דמדרבנן מכשירין עדות בכתב]. **ועוד הביא מר"ת** דנוהגין לשלוח עדותן לב"ד באגרת, דכל המיעוט דמבפיהם ולא מפי כתבם הוא רק ממעט אלם, שאינו ראוי כלל להגדת עדות, אבל מי שיכול להגיד, גם יכול לשלוח עדותו בכתב, ולפ"ז מיושב קו' תוס'. **וע"ע** **בנמוקי יוסף** (כ. בדפיו) שהביא מהר"ן דצריך לכתוב השטר בלשון שליחות, דאם כותבים אותו בלשון עדות, שמענו שפלוני מיחה, וכו', זהו חסרון של מפי כתבם, אבל בלשון שליחות הו"ל כמו שטר. וביאר הקצות (קמ"ו, ג') דס"ל להנ"י והר"ן כשי' בעל המאור, דבשטר אין שום חסרון של מפי כתבם, ולכן אם כותבים בלשון שליחות מהני (וכ' דתוס' ס"ל כשי' הרמב"ן, דאין שייך תורת שטר אא"כ נכתב מדעת המתחייב, ואל"כ הו"ל עדות בכתב, ולכן לא הי' יכול ליישב כהר"ן). והוסיף הנ"י בשם הר"ן דאע"ג דבדרך כלל צריך צוואת המקנה, היינו דוקא בשטר שבינו לחבירו, אבל במחאה ובמודעא, שאין הדבר תלוי אלא בו, בזה סגי שיכתבו בלשון שליחות.

(ב) **הודאה בפני ב'- כ' הרשב"ם**, דמה שצריך לומר כתובו, היינו משום דהשטר חוב הוא לו, דעד הכא הי' יכול לומר דפרע, אבל עכשיו שיש לו שטר, אינו נאמן דפרע, ואפי' אם לא הי' אלא כתב ידו בעלמא, בלא עדים, אינו נאמן לומר דפרע. ובאמת זה תלוי במח'

משום דעכשיו צריך כסף, וכ' מודעא כדי שאם יהי' לו כסף יהי' יכול לבטל המקח ע"י המודעא). ואם הוא כותב מודעא בלא אונס, כ' הרשב"ם דזה אינו כלום, דכיון דעכשיו אנן סהדי דנותנו ברצון, מה שמוסר מודעא קודם לכן לא מהני כלל. אולם ע' בר' יונה דפי' הגמ' באו"א, דאם מתנה וגט הוא, למה צריכין העדים לדעת האונס שלו, אפי' אם לא הי' אונס כלל, ודברי המודעא דברי שקר הם, מ"מ מהני המודעא, דהא גילה דעתו דאינו חפץ ליתן מתנה או גט זה, ולכן שפיר יכול לבטל, ואפי' אם לא הי' שום אונס.

לעולם אזביני, מודי רבא היכא דאניס וכמעשה דפרדיסא- פי' רשב"ם, דמה דס"ל לרבא דלא כתבינן מודעא אזביני, היינו משום דמ"מ, אם שדה סתם היא, הרי קיי"ל דבתליהו וזבין זביני' זביני, וכיון שבייר המוכר איזה שדה, אי"ז נחשב אונס. ובשדה זו, בזה לא הוי זביני זביני, והו"ל להביא עדי האונס, ולמה צריך לכתוב שטר מודעא שאין רצונו בהמקח, הרי מוכן מאליו, כיון שיש כאן עדים על האונס, ודאי רוצה לבטל המקח. והק' הרמב"ן ע"ז, דמה לי דתליהו וזבין זביני' זביני, הרי זהו רק כל זמן שלא כ' מודעא, אבל אם כתב מודעא, אז לא הוי זביני' זביני. ועוד הק' השטמ"ק בשם התוס' הרא"ש, דא"כ מאי איריא מקח, אפי' גט ומתנה נמי הו"ל דאין כותבין מודעא, שהרי יכולין להביא עידי האונס לב"ד. ועוד הק' הרמב"ן, אפי' אם יכול להביא עידי לב"ד היום, מי יאמר דלמחר וליומא אחרא יהי' יכול להביאם לב"ד, ואולי אין ב"ד יושבין עכשיו, ולכן שפיר יש סברא שיכתוב מודעא בשביל זה. וביאר הבית יוסף (חו"מ ר"ה, ז'), דס"ל לרשב"ם שיש ג' מדרגות, שדה סתם, דאפי' אם מוסר מודעא לא מבטל המקח, שהרי אי"ז נחשב אונס כלל, ושי' הרשב"ם הוא דצריך אונס עם המודעא, ולכן לא מהני המודעא כלל בכה"ג. ובשדה זו, אי"צ מודעא כלל, אלא כיון דנתברר דהי' אונס בשעת מכירה, בטל המכירה מאליו ואי"צ לשום מודעא. ויש עוד מדרגה, כמו פרדיסא, דהתם אין ברור לעדים האונס, שהרי לא אמר הלוקח דאם לא ימכרו לו המוכר דיכבוש שטר משכנתא שלו, ורק

נתגלה ע"י הביטול מודעא דבאמת נתרצה בהחלום. **אע"כ צ"ל דדין מודעא הוא פעולה מחודשת שאדם עושה לבטל ולעקר מה שיעשה אח"כ, וכעין ביטול שליחות וחזרה מהקנין קודם שחל, שהם עקירה על מה שעשה מקודם, כמו כן יכול אדם לעשות תחבולה לבטל ולעקר מה שיעשה אח"כ. וביאר שהוא משום דבעצם מסברא אמרי' דהמודעא לא יועיל, שהרי בעלמא אמרי' דהמעשה שהוא עושה באחרונה הוא יותר חשובה, דתלינן ששקל דרכי' בדעתו יותר מבראשונה, די"ל דבמשך הזמן נתוספו לו איזה ידיעות שלא חשב עליהם מקודם, וא"כ ס"ל דבאמת שפיר יש לעשות מעשה זה. וא"כ, אם עושה מודעא מעיקרא, אמרי' דהמודעא דמעיקרא חשיב כדיבור כלפי המעשה של עכשיו, ואין דיבור מבטל מעשה. אבל היכא דהי' קצת אונס עכשיו, אע"ג דאמרי' דגמר ומקני, מ"מ לא נקרא רצון מוחלט יותר מרצון הקודם שבא לעקור ולסתור את המעשה שלאח"כ, וא"כ שפיר מהני המודעא לעקור המעשה.**

ה) כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעי' בי' באונסא דפלניא לאו מודעא היא- כ' הרשב"א, דמדקא אמרי' לאו מודעא היא, ולא אמרי' דלא כתבינן מודעא אא"כ ידעינן באונסי', שמעי' מינה דאע"ג דלא ידעי' כתבינן המודעא, דזמנין דאנסי' באנפי סהדי וליתנהו קמן השתא, הלכך כותבין לו המודעא עכשיו, ולכי משכח סהדי דידעי' באונסי', מבטל להו לזביני. וע' בר' יונה (ד"ה אי) דכ' דלמסקנת הגמ' דרבא מודה היכא דאניס דכותבין מודעא, מה שהוא מוסיף על נהרדעי הוא, דמנהרדעי גרידא ה"א דכותבין אע"פ שאין יודעין, ורק דהמודעא לא מהני עד שיודעין, קמ"ל רבא דאף אין כותבין אא"כ יודעין [וצ"ע אם דעתו דחולק רבא על נהרדעי, וא"כ י"ל דס"ל כהרשב"א, או דרבא בא לגלות על נהרדעי, וגם נהרדעי ס"ל דאין כותבין אא"כ יודעין, ודלא כהרשב"א].

ו) אי דגיטא ודמתנתא, גילויי מילתא בעלמא היא- פי' רשב"ם, דבגט ובמתנה ודאי נאנס, דאם אי' דניחא לי' ליתנה מדעתו, ל"ל למסור מודעא, ואי לא ניחא לי' ליתנו, למה יתנו, אלא ודאי נאנס, ולכן למה צריך מודעא (ואינו דומה למכר, דאינו מוכרו מדעתו, אלא

המוכר אומר להם כן בשעת המכר, דבשביל כן מוכרו. וא"כ, בלאו המודעא, לא היו יודעין כלום, ולכן שפיר צריכין המודעא כדי לבטל המקח. וע"ע בקובץ שעורים (ק"ע) שהביא מהריב"ש שיש מדרגה אמצעי, דהיינו שהוא אונס קצת, דלא סגי מצד עצמו לבטל המקח, אבל עכ"פ סגי להכשיר המודעא שיהי' יכול לבטל המקח.

(ח) **מודי רבא היכא דאניס וכמעשה דפרדיסא-** פי' רשב"ם, דכיון דמפחידין אותו להפסיד הפרדס לגמרי בלא דמים, אז אמרי' דאין בלבו למוכרו לו לגמרי, אלא עד שיעבור הפחד, ובכה"ג ודאי כותבין מודעא, שהרי אונס גמור הוא. והק' הרמב"ן על הרשב"ם דהא פרדיסא הוא שדה זו, ולכן למה צריך מודעא. וע' בבית יוסף (חו"מ ר"ה, ז') שהק' דאדרבה, אם אונס גמור הוא, ודאי הוי תליוהו וזבין, דודאי נתרצה בהמקח כדי להציל נפשו, וא"כ למה הוי זה סברא טפי לומר שכותבין מודעא. ולכן פי' דמה דכותבין מודעא בעובדא דפרדיסא, היינו כדי להודיענו שהי' אונס, דבלא"ה לא היינו יודעין אם מוכרו מרצונו או על כרחו (וכמו שהבאנו ממנו לעיל).

(ט) **ולא היא, התם מוכחא מילתא דמחמת אונסא** הוא דכתב לה- פי' רשב"ם, שאינו חפיצה בו אא"כ יכתוב לה. והק' הקובץ שעורים (ק"ע), איזה אונס יש בזה טפי מכל מכר דעלמא, הרי כמו דבכל מכר אמרי' דאינו אונס כ"כ, דאגב אונסא דזווי גמר ומקני, כן לענין אשה זו, שהיא אמרה שאינה חפיצה בו אא"כ יכתוב לה, וא"כ כיון שרוצה בה, אגב אונס זה, לכאו' גמר ומקני. ותי' דאי"ז כמו מכר, דע"י קבלת המעות גופייהו מקנה החפץ לחבירו, אלא כאן הוי כמו ב' מתנות שונות, דמחמת מתנה זו הוא נותן מתנה אחרת. וא"כ, במתנה אמרי' דאפי' קצת אונס סגי כדי לבטל המתנה, ולכן שפיר מועיל אונס זה אם המתנה טמירתא דהוי כעין מודעא לבטל המתנה לה.